

TÜRKÇE A1 UZUN TEZİ

KAPALI PENCERELER

Melishan Saraylı

Araştırma Sorusu: Oktay Rıfat'ın 'Bir Kadının Penceresinden' adlı yapıtında odak figürün var oluş sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

Sözcük Sayısı: 3901

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	3
2. Odak Figürün Var Oluş Sorunu	5
2.1. Bireyin Kendiyle Çatışması.....	6
2.1.1. Evlilik Rolü	6
2.1.2. Aşk	9
2.2. Bireyin Toplumla Çatışması	11
2.2.1. Aile Kurumu	11
2.2.2. Kadın Sorunu.....	13
3. Sonuç	15
4. Kaynakça	18

1. Giriş:

Az gelişmiş toplumlarda kadınların özel hayatları yoktur ve toplum tarafından belirlenen 'kadının görevleri'nin getirdiği baskılar altında yaşarlar. "Az gelişmiş ülkelerde kadın, erkeğe bağlı olmak, bir eşya gibi para ile alınıp satılmak, hor görülmek, "saçı uzun aklı kısa" kabul edilmek, toplumsal statüsü erkekten aşağı sayılmak durumundadır."¹ Kısacası bu dönemlerde kadınlar özgür bireyler değildir ve toplum bakımından eleştirildikleri için mutsuz bir hayat yaşarlar. Oktay Rıfat'ın *Bir Kadının Penceresinden* adlı yapıtında bir kadının az gelişmiş bir toplumda ki sosyal statüsünün getirdiği zorluklar karşısında ki var oluş sorunu, odak figür Filiz üzerinden okuyucuya aktarılmıştır.

Ülkemiz de dönem dönem kadınların toplumdaki yeri ve rolü değişiklik göstermiştir. Türk-İslam kültürüyle bozulan kadın-erkek eşitliği sonradan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulup Türk Medeni kanununun çıkarılmasıyla kadından alınan haklar geri verilmiş ve kadın-erkek eşitliği tekrar sağlanmıştır. Fakat toplumumuzda gelişmişlik seviyesi bölgeden bölgeye değişiklik gösterdiği için kadın-erkek eşitliği hala bazı yerlerde sağlanamamış, kadınlar erkeklerin köleleri olarak görülmektedirler.

Oktay Rıfat'ın *'Bir Kadının Penceresinden'* adlı yapıtı bir 12 Mart romanıdır. "Romanlarda; devrimci hareketin eylem tarafından daha çok 12 Mart sonrasında yaşanan "yenilgi"nin anlatılması gibi, kahramanlar da devrimci mücadele içindeki eylemlerinden çok, yenilgi sonrası yaşadıkları içsel çatışmaları ve bunalımları ile önce çıkarlar."² Bu çalışmada odak figür Filiz'in yalnızlık, değersizlik ve ezilme hissi bu şekilde incelenerek verilmiştir. Musa

¹ "Az Gelişmiş Ülkelerde Kadının Statüsü." *Karadeniz Bölgesi, Tarım, Ekonomi, İklim, Yerşekilleri, Sanayi, Hayvancılık*, www.ekodialog.com/az-gelismis-ulkeler/gelismemis-ulkelerde-kadinin-statusu.html.

² Topkaya, Musa. 12 Mart Romanlarında "Ezilen" in Mecazi Görünümleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 74, Temmuz 2018, s. 679-691.

Topkaya'nın 12 Mart romanları hakkında yazdığı dergi yazısında bu romanlarda genelde yazarlar tarafından kullanılan "böcek" metaforundan bahsedilmiştir. Yapıtta bu böcek Filiz'in toplumun yarattığı baskı tarafından ezilmesini anlatmak için kullanılır. "*Bir böcekle bile başa çıkamamak, her gün bin kez yenik düşmek, ezilmek şu avuç içi kadar evin altında midesini bulandırdı.*" (Rıfat, 62). Böcek simgesi Filiz'in kabul etmek istemediği, bu durumdan kaçtığı yıpranmış hayatının yansımasıdır.

"Bir karafatma çıktı musluk dolabının altından, duvara dayalı süpürge'nin yanına sindi. Filiz ezdi böceği terliğin altında. Ak, bitkisel bir sıvı çıkıyordu bu böceklerden ezilince. Ölümü kanla birlikte düşündüğümüz için olacak her zaman şaşmıştı bu böceklerin kansız ölümüne. Terliğini böcek kalıntısından temizlemek için yer çimentosuna bir iki kez sürttükten sonra ekmek tahtasının üstünde ekmeği kesti." (Rıfat, 28).

Bu tez çalışmasında *Bir Kadının Penceresinden* adlı yapıtta 1970lerin İstanbul'unda orta sınıf aile yapısında kadınların durumu, Filiz figürü üzerinden verilmiş ve kadının var oluş sürecinin aşamaları ve zorlukları aktarılmıştır. Yapıtın odak figürü Filiz, bu toplumun beklentilerini karşılamak için mutsuz bir yaşam sürmek zorunda kalmış kocası Bedri onu aldatmasına rağmen, onu terk edememiştir. Fakat bu süreç içerisinde tanıştığı bir devrimciyle, Selim'le, yasak aşk yaşamış ve kocasından görmediği ilgiyi Selim'den bulmaya çalışmıştır. Fakat dönemin yarattığı olumsuz durumdan dolayı Bedri'yi terk edememiştir. Odak figür Filiz'in bu var oluş sorunu iki başlık altında incelenmiştir: *Bireyin Kendi ile Çatışması* ve *Bireyin Toplum ile Çatışması*.

Tezin birinci bölümde, Filiz'in var oluş sorunu *Bireyin Kendi ile Çatışması* başlığı altında iki alt başlığa ayrılarak verilmiştir. Bu başlıklardan ilki *Evlilik Rolü*'dür. Odak figür Filiz'in evinde bir anne ve bir eş olarak yaşadığı sıkıntılar üstünde durulmuştur. Kocasının ona karşı olan davranışlarının kişiliği üzerindeki etkileri ve bu etkilerin yarattığı yeni bir Filiz verilmiştir.

Kocasıyla yaşadığı sorunlar doğrultusunda yaşadığı mutsuz hayatın çocuklarına yansımından bahsedilmiştir. İkinci alt başlık *Aşk*'tır. Bu bölümde Filiz'in Selim ile olan yasak aşkı incelenmiştir. Bedri ile Selim arasında kalan Filiz'in yaşadığı iç çatışma ve buna bağlı suçluluk duygusu ele alınmıştır.

Tezin ikinci bölümde ise, *Bireyin Toplum ile Çatışması* başlığı altında *Aile Kurumu* ve *Kadın Sorunu* alt başlıklarıyla verilmiştir. Azgelişmiş bir toplumun hem 'anne rolü'nden hem de 'kadın rolü'nden beklentileri çok fazladır. *Aile Kurumu* başlığı altında toplumun annelere olan bakış açısı, onlardan beklenen roller Bedri üzerinden verilmiştir. *Kadın Sorunu* başlığı altında toplumun kadınlara karşı olan bakış açısı belirtilmiştir. Kadının özgürleşmemesi anlatılmaktadır. Azgelişmiş bir toplumun kadınlardan beklentisi, onların kocalarının yanlarından ayrılmadan ev işlerini yapmaları gerektiğidir. Odak figür Filiz toplumun tepkisini çekmemek için kocası Bedri ne derse onu yapmaktadır. Bu başlıkta da oluşan bu durumla Filiz'in var oluşunu sorgulaması aktarılmıştır.

Bu tez çalışmasında, Oktay Rıfat'ın *Bir Kadının Penceresinden* adlı romanında, azgelişmiş bir toplumda yaşayan bir kadının var oluş sürecinin nasıl irdelendiği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemelerde, bireyin/kadının içsel dünyasını toplumun kenarına itilerek yalnız kalışını, toplumun yarattığı algıdan dolayı istediği aşkı özgürce yaşayamamasını yazarın hangi boyutta ele aldığı, bunları nasıl aktardığı ve hangi anlatım tekniklerini kullandığı örneklenecektir.

1. Odak Figürün Var Oluş Sorunu

Filiz, kapalı bir toplumda kadına dayatılan sorumlulukların altında var olma çabasıyla yaşamaya çalışan bir kadındır. Üç çocuk sahibi olan Filiz, çocuklarını çok sevse de kocası Bedri'den yeterli değeri göremediği için mutsuz bir hayat yaşar bu sebepten dolayı da çocuklarına yeterli ilgiyi gösteremez. Yalnız bir hayat yaşar. Kocasının ona karşı olumsuz davranışları ve ilgisizliği onu başka bir sevgiye çeker ama çevresinin tepkisinden korktuğu için

kocasından ayrılamaz ve bu sevgiyi içinde yaşar. Yaşamdaki arayışı onu toplumca kabul edilmeyen bir aşka itmiş, ancak yaşadığı baskı ve suçluluk duygusu da onda kaçış isteğini oluşturur. Bu durum odak figür Filiz'in var oluşuna dair kendi içinde ve toplumsal yargılara bağlı çatışmalar yaşamasına neden olur.

1.1. Bireyin Kendiyle Çatışması

Bireyin özgürlüğü toplumun ondan beklediği beklentilerden ve kurallardan dolayı her zaman tehlike altındadır. Birey gerçekten 'özgür' olma durumunu ve buna bağlı yaşamını istediği gibi var etmeyi başaramaz. Bu da bireylerin bağımsızlaşmasını engelleyen ve huzurunu bozan unsurlardır. Bu sebeple kendi içlerinde de çatışma yaşarlar. Bu çatışma bireyde huzursuzluk yaratır. Huzursuzlukla birlikte sorgulanan yaşam beraberinde yalnızlığı, çaresizliği, aidiyetsizliği ve bunalımı getirir.

1.1.1. Evlilik Rolü

İstanbul uzamı Filiz'in iç dünyasında karanlık bir yerdir. Sadece ev işleriyle ve çocuklarıyla ilgilendiği, aşk hayatının olmadığı bir yer. Şehrin güzelliklerinin farkında olsa da evliliğinin getirdiği sorumluluklar ve Bedri'nin ilgisizliği nedeniyle içine kapanmış ve bu güzellikleri yaşayama imkânı bulamamıştır. Bu nedenle de sürekli bir huzursuzluk yaşar.

“İskeyle ev arası gidip geledursun, bulaşık yıkasın, evi silip süpürsün, yatsın uyusun, kocasıyla bölük pörçük de olsa sevişsin, söylentisiyle, dedikodusuyla, rüzgarıyla, kokusuyla yayılan başıbozuk İstanbul yaşamının türlü kesimlerini farkına varmadan yaşıyordu.” (Rifat, 62).

Filiz, evliliğinin doğruluğunu durmadan kendi içinde tartışmaktadır çünkü Bedri'yi sevmez ve hakkettiği değeri ondan aldığını düşünmemektedir. Yazar, odak figürün yaşadığı bu iç çatışmayı bilinç akışı ve iç monologlar teknikleri ile vermektedir. Bu teknikler odak figürün

iç dünyasının yansıtılmasında, onun çıkmazlarını, sıkıntılarını ve çatışmaları aktarmada büyük bir önem taşımaktadır. Yapıtta özellikle Filiz'in kocası Bedri hakkındaki sorgulamaları ve iç tartışmaları bu tekniklerle anlatılmıştır.

“Bedri'nin az para kazanmasını, kazandığının çoğunu da içkiye, kitaba hovardalığa yatırmasını, kimi gün çoluğunu çocuğunu aç bırakmasını -bu da olmuştu çünkü- pek o kadar önemsemiyordu. Evine bağlı bir adam olsa, kafa kafaya verip geçinseler, gül gibi yaşarlardı.”

(Rıfat, 90)

Filiz, Bedri ile olan birlikteliğinden mutsuzdur ama aynı zamanda, Bedri onu her ne kadar bir sürü kadınla aldatmış olsa da yalnız ve güçlü bir kadın olmak ekonomik özgürlüğe bağlı olduğu için ve çocuklarını da düşündüğünden Bedri'yi terk etmek istememektedir. Evliliğin getirdiği belli başlı kurallar vardır ve bunlar Filiz'in daha da içe kapanmasına neden olmuştur. Ev işlerinin ve çocuklarının sorumluluğu ona ağır gelmektedir, üstelik kendine ait, ona huzur kazandıracak bir yaşamı yoktur ve bu durum onu mutsuzluğa sürüklemektedir. Bedri, evlilik sorumluluklarının hepsini Filiz'e yüklediği için Filiz yorucu ve sıkıcı bir hayat yaşar. Tek yaptığı şey her gün evin aynı bölümlerini temizlemektir. Belli bir süreden sonra evin her parçasından rahatsız olmaya başlar, her köşeyi yeniden boyamak, yeniden düzenlemek ister. Sıkıcı hayatına bir heyecan katmaya çalışmaktadır. Kendi hayatını değiştiremeyen Filiz, evini değiştirmeye çalışır. Bedri ise yapılan bu işleri gereksiz bulmaktadır ve ne onunla ne de evde yapılması gereken hiçbir görevi yerine getirmemektedir. Filiz'in bütün uğraşlarını görmezden gelir ve Filiz'e karşı hiçbir ilgi göstermeyerek evle ilgili görevlerini de yerine getirmez.

“Bedri evde olmadığı için görmüyordu onun neler çektiğini. Görse de aldırış edecek değildi ya!”, “Acımıyordu Bedri ona. Acısa böyle yapmaz! Bir kadının inleye sıklaya temizlediği halının üstüne kirli pabuçlarıyla basmaz!”. **(Rıfat, 105)**

Filiz sıkıntılarını içine attıkça hem ruhsal çöküntüye uğramakta hem de artık yaptığı her işten rahatsız olmaya başlamaktadır. Yapıtta Bedri'nin Filiz'e karşı olan ilgisizliği önemli bir

vurgudur. Filiz'in yalnız bir kadın olarak bütün bu yükleri tek başına kaldırma çabası, aslında temelde sevgiyi de bulamadığı için var olamaması mutsuzluğunun en büyük etkenidir. Evliliği yolunda gitmeyen bir kadın üstüne ev işlerinin gelmesiyle içsel sarsıntı yaşar. Filiz yalnızlığını gidermek için kendini ev işlerine olması gerektiğinden daha da fazla bağlanmıştır, bu şekilde kendini oyalayabilecek, zaman geçirebileceği bir uğraşı olmasını istemektedir. Bu şekilde de yalnızlıktan kurtulmayı ummuştur ama içinde yer alan boşluk sadece şekilsel yapılan değişikliklerle giderilmeyecektir.

“Böyle zamanlarda ruhu daralırdı Filiz'in. Ölümü istemeye dek varan bir karamsarlık sarardı içini. Kapı tokmaklarından başlayarak banyo ve mutfak çinilerine dek rengini yitirmeye yüz tutmuş, kendi kendisi olmaktan çıkmış ne varsa, hepsini, her şeyi vimle, alüminyum teliyle siler, ovar parlatmaya çalışırdı. Ovulan, parlatılan taş, çini, maden, kendi kendisi olmaya dönerse ne mutlu, dönmezse, eskisi gibi kalmakta direnirse, ya da bambaşka bir kişilikte çıkıverirse karşısına işte o zaman, tam o zamanlar, bir ağlama isteğine kapılırdı. “Nedir bu benim başıma gelen!” Bir dağ gibi yıkılırdı üstüne ev ve ağlardı.” (Rıfat, 43).

Evlilik yaşamının en büyük sorumluluklarından biri de anne rolüdür. Filiz anne rolünü benimsemiş ve severek yapmaktadır. Sanki bütün hayatı çocukları ve evi üzerine kurulmuş gibi yaşar. Başka hiçbir şeyle ilgilenmediği için bu durum onu yalnızlığa itmektir. Sosyal hayata kapalı şekilde yaşamasına sebep olmaktadır. Hiç arkadaşı yoktur sadece Bedri'nin arkadaşlarıyla ya da komşularıyla iletişim kurmaktadır. Komşularıyla da çok iyi anlaşamaz çünkü onlarla kafası uyuşmaz ve farklı düşünce yapısına sahip olduklarını düşünür. Tek konuştuğu komşusu Lebibe'dir. Lebibe ile olan ilişkisi bile çocuklar üzerinden anlatılmıştır. Çocuklarını ve ev işlerini hayatının merkezine koymuştur.

“Çocuklar sokakta oynuyorlardı. Çocuklar sokakta oynarken akli sokakta olurdu Filiz'in. Aklyla dışarıda olmak az buçuk gerçekten dışarıda olmaktı. Göç kulak olurdu onlara uzaktan, görmese de onları. Hızlı koşma! diye seslenirdi içinden, sesi çıkmasa da.” (Rıfat, 65).

Anne ve evlilik rolünün getirdiği yük fazlalığından dolayı mutsuzdur ve bu sebeple çocuklarına beslediği sevgiyi çok fazla yansıtamamaktadır. Çocuklarını önemser fakat onlarla vakit geçirmekten çekinir. Geçmiş Türk toplumlarında ailelerde daha ciddi ve seviyeli bir ilişki ortamı vardı. Anne ve çocuklar arasında ki ilişki çoğu zaman kopuk ve eksikti. Filiz’de de aynı örnek görülmektedir. Çocuklarıyla uzak bir ilişkisi vardır fakat her zaman onlar için iyi bir anne olma çabası vermiştir. Çevresinden olamadığı sevgi onu mutsuz ettiği için her ne kadar çocuklarına yansıtmamaya çalışsa da yaşamını ele geçirmiştir.

1.1.2. Aşk

Aşk, yapıtta Filiz’in var oluşunu da sorguladığı belirleyici bir tema olarak ortaya konur. Bedri ile yaşadığı ilişki sadece evlilik ve çocuklar üzerine kuruludur. Onu sevmediği için mutsuz ve arayış içinde bir yaşam sürmektedir. Yeni bir sevgi, yeni bir hobi, yeni bir arkadaş... Yalnızlıktan kendini ev işlerine verir. Evin içinde kaldıkça bulunduğu ortam her geçen gün ona daha da dar ve kötü gelir ve evin duvarlarının rengini, mobilyaların yerlerini değiştirir. Fakat Selim’le karşılaştıktan sonra onun için her şey değişir. Selim’le yaşadığı yasak aşk hayata tutunmasına ve biraz bile olsa yalnızlıktan kurtulmasını sağlar.

Bedri, Filiz’e karşı hep ilgisiz davranmıştır. Filiz’in hakkettiği değeri ona vermemiştir ve bu sebeple hiçbir zaman normal bir karı-koca ilişkileri olmamıştır. Bedri ilişkilerinde hep baskın taraf olduğundan gergin ve soğuk bir ilişkileri vardır. Bedri umursamaz ve değer vermekten yoksun bir kişiliğe sahiptir. Karısını çoğu zaman başka kadınlarla aldatır ve evine hep alkollü ve geç gelir. Filiz bu duruma göz yumarak Bedri’ye hiçbir şey söyleyemez çünkü toplumun yarattığı yanlış ‘kadının rolü’ algısı onun Bedri’den ve toplumun eleştirisinden korkmasına sebep olur. Bu nedenle Bedri’ye bağımlı olarak yaşar, Bedri ne derse onu yapar, sorgulayamaz. Fakat bu baskı, Filiz’in yalnız ve mutsuz olmasına sebep olmaktadır.

“Mutluluk, su içmek, dolaşmak, çiçek koparmak kadar kolay görülse de hiçbir zaman mutluluğa eremeyeceğini biliyordu. Birtakım görünür görünmez engeller vardı. Bu engellerin çoğunu Bedri çıkarmıştı önüne.” (Rıfat, 90).

Filiz evli bir kadın olsa da yalnız hissetmektedir. Bedri'nin ona karşı davranışları, Filiz'in mutsuz olmasına sebep olmaktadır. Bu sebepten Filiz farkında olmasa bile arayış içindedir. Bir kadının yalnız olması onu ruhsal olarak çöküntüye sokabilecek kadar yoğun bir duygudur, özellikle bu kadın evli ve çocukları varsa. Yeteri ilgiyi ve sevgiyi kocasından görmemesi onu yeni bir aşk arayışına sürükler. Filiz'in Selim'le karşılaşması sonucu arayışı sona erer çünkü Selim Filiz'in yalnızlığını tamamlayabilecek bir karakterdir.

Filiz, Selim'le tanıştıktan sonra yavaş yavaş açılmaya başlamıştır. Selim devrimci, kibar, zeki ve kadınlara karşı saygı gösteren bir adamdır. Selim'in farklı davranış ve düşünce yapısı Filiz'in ilgisini çekmiş, bu şekilde de Filiz'in hayatına enerji katmıştır. Özellikle Bedri'nin ona karşı olan ilgisizliğinden sonra arayış içinde olan Filiz, Selim'i ilk gördüğünde ondan etkilenmiştir ve Bedri'nin ona yaşatmadığı hisleri Selim'de bulmuştur. *“Artık tam anlamıyla duyuyordu dişiliğini.” (Rıfat, 187).* Bedri'den daha önce görmediği değeri, Selim Filiz'e vermeye çalışmıştır. Filiz'in hayatının canlanmasını sağlamıştır. Sadece evin içinde oturup ev işleriyle uğraşırken Selim'in hayatına girmesiyle her gün evden çıkıp mahallesinde dolaşmaya, temiz hava almaya çıkmıştır ve bu süreçte de sadece Selim'i düşünmüştür.

“İlk kez tanımadığı bir duygunun içini sardığını duyar gibi oldu Filiz. Aştı bu, iyi kötü, sağlam ya da sakat, ama aşk. Asıl evlerinde yalnızdı, baş başaydı bir erkekle. Sessizlik olmasa, ağustosböcekleri git derinden derine ötüyorlar denebilirdi yıldızlara.” (Rıfat, 79)

Filiz, Bedri'nin onu aldattığını bilmesine rağmen Selim'le yasak aşk yaşıyordu. Ortada bir evliliğin olması ve toplumun bu sebepten yaptığı baskılar sebebiyle bu aşklarını gizliyorlardı. Filiz'in evli bir kadın olma durumu topluma, çevreye karşı kendini suçlu hissetmesine yol açıyordu. Bu suçluluk hissi yüzünden ne aşklarını söyleyebiliyor ne de mutlu bir hayat

yaşayabiliyordu. Sanki hep bir yakalanacakmış hissi ile yaşaması onu tedirginliğe sokuyordu ve her adımını titizlikle atıyor. Yaptıklarını tekrar tekrar düşünüyordu. Yazar Filiz'in bu duygu durumunu bilinç akışı tekniğiyle okura yansıtmıştır. Yaşadığı suçluluk duygusunda Bedri'nin umursamazlığı ile savunma mekanizması oluşturur. Ancak yine de kendini suçlu hissetmektedir. Başka bir erkek bedeninde de bu yalnızlık duygusundan kurtulamayacağını düşünür.

“Bir yalnızlık içine düştü Filiz. Her günkü yalnızlığından öte bir yalnızlık. “Hiç olmazsa kadınlığını bilse, kadınlığını duysa! Ama ne ilgisi var!” Vücudu erkek istemiyor. Akli bu dala su yürütecek gücün bir erkekte olduğunu söylüyor ona. Neden denenmedi bugüne dek! Bedri bin kez aldatmıştır onu. Bedri'nin umurunda olmaz başka bir erkekle yatması. Uyansa, uyanabilse!” (Rıfat, 45)

Filiz'in Selim'e beslediği büyük aşk, Filiz'in hayatında yeni değişikliklere sebep olmuştur. Bu da Filiz'in hayatına mutluluğun girdiğini göstermektedir. Bir süre sonra Filiz, yıllarca bütün vaktini harcadığı ev işleriyle ilgilenmeyi bile bırakmıştır çünkü tek ilgilendiği şey Selim'i ne kadar çok sevdiği düşüncesidir. *“Oysa şimdilerde ne yemeğe önem veriyordu, ne bulaşığa ne dikişe.” (Rıfat, 182).*

1.2. Bireyin Toplumla Çatışması

Toplum tarafından dayatılan sorumluluklar, bireylerin özgürleşmesini engelleyen ve mutluluğunu bozan unsurlardır. İnsanlar toplumun tepkisini çekmemek için özgürce hareket edemezler ve davranışlarına kısıtlama getirirler. Bu sebeple toplumla çatışma içine girerler. Yapıtta Filiz'in, kendisine toplum tarafından dayatılan bu sorumlulukların hepsinin altından kalkmaya çalışırken yaşadığı yalnızlık ve yabancılaşma aktarılır.

“Aldırmadı Filiz, koltukta, bir boşlukta, öylece birkaç saniye durdu. Oysa bir boşluk değildi bu. Türlü anılardan, duygu artıklardan, bilinçaltı dürtülerinden, tedirginlikten karma bir hava, bir ortam, bir yalnızlıktı.” (Rıfat, 37).

1.2.1. Aile Kurumu

Çoğu topluma göre bir kadının başlıca görevleri; çocuklarını eğitimi ve o dönemin toplumsal yapısına uygun yetiştirmek, evin temizliğini yapıp, evde belirli bir düzen sağlamak ve kocasına karşı toplum tarafından dayatılan sorumlulukları yerine getirmektir. Toplumun “anne” rolüne olan bakış açısı yapıtta Filiz’in çocuklarıyla ilişkisi üzerinden verilmiştir. Filiz ailesine karşı büyük sevgi besleyen, bütün hayatını onların üzerine kurmuş olan bir figürüdür. Filiz yapıtta, üzerine yüklenen roller yüzünden bir “kadın” olarak değil de “anne” rolünde değerlendirilmiştir. Anne figürlerine yüklenen rol, onların sosyal hayatlarında kısıtlamalara yol açmıştır. Filiz her anne gibi çocuklarını sever ancak kendi içinde yaşadığı boşluktan dolayı çocuklarına gereken sevgiyi tam olarak aktaramaz. Evin işleriyle, çocukların rutin işleriyle uğraşırken kendine ve çocuklarına ayıracak özel zamanı kalmamaktadır. Filiz, toplumun ona yüklediği “anne” rolleriyle sosyal çevresinden uzak kalır, istediği nitelikte iletişim kurabileceği insanları çevresinde bulamaz bu nedenle de yalnız bir figürdür. Evine kapanır, ailesinin sıradan işleriyle uğraşıp didindiği bir yaşam sürmektedir. Annesini küçük yaşta kaybetmesinden dolayı her zaman içinde sevgiye ve ilgiye dair bir boşluk kalmış, onu on üç yaşında kaybettiğinden yaşamı boyunca başka bir insandan da annesinin sevgisi ve ilgisini görmemiştir. Aynı ilgisizliği ve sevgisizliği çocuklarının da yaşamasını istemediği için “anne” rolünü elinden geldiğince iyi bir şekilde yapmaya ve çocuklarına iyi bir örnek olmaya çalışmaktadır. Ancak bu çabada yine içinde yaşadığı çıkmazlar önüne engel koymaktadır. Tek rolü olarak onlara bakmayı kabul etme düşüncesi onu boğmaktadır. Bu rol hem toplum tarafından hem de Bedri ve çocuklar tarafından

Filiz'e yüklenmektedir. *“Çok yıpranmıştı elleri. ‘Bunca iş gören bir kadının elleri yıpranmaz da ne olur!’ Yemek, bulaşık, alışveriş, ortalık, ütü, hep onun üstündeydi.” (Rıfat, 104).*

Bedri'ye olan sevgisi ve saygısı, onun ailesine bağlı yaşaması için büyük bir dayanaktır. Bedri'nin ona karşı olan tutumları göze alındığı zaman Filiz'in ezilen bir karakter olduğu düşünülse de Filiz, Bedri'yi bir “tanrı” olarak görmekte ve bu sebeple onsuz yaşamayı göze alamamaktadır. Fakat Bedri'nin aşağılayıcı davranışları ve Filiz'e yüklediği sorumluluklar Filiz'in mutsuz ve yalnız bir hayat yaşamasına sebep olmaktadır. Çocukların bakımını, eğitimini, evin temizliğini, kıyafetlerin ütüsünü, yemeklerin yapılması derken Filiz'e yüklenenler bir kadının tek başına altından kalkabileceği görevler olsa da sosyal hayatını kısıtlayan görevlerdir. Bedri okumuş, “sözde aydın” bir kesimden geldiği için beklenen davranışlar tam tersi olsa da Bedri hiçbir ev işinde veya çocukların bakımında Filiz'e yardım etmemektedir. *“Bedri'nin kıl kadar yardımı dokunmuyordu ev işine. O sade dağıtsın, kirletsin!” (Rıfat, 105).*

Toplumun anne rolünden beklentileri Filiz'in kendine zaman ayıramamasına sebep olmaktadır. Filiz'in üstünde ki sorumluluklar, toplum tarafından her anne figüründen beklenen davranışlardır. Toplumun dayattığı bu sorumluluklar kadının özgürlüğünü ve sosyal çevresini kısıtlayan sorunlardır.

“Yapılacak işin, akıntıya karşı değil akıntı yönünde kürek çekmek olduğunu daha ilk baştan anlamıştı. Çıkar dünyasıydı bu dünya. Öyleyse başkalarının çıkarına da saygı göstermesini bileceksin. Bu yağmada, komşunu tedirgin etmeden, komşunun payına el uzatmadan küpünü doldurmaya bak! Bu kafa ile yola çıkan kişi, aynı kafada ortaklar bulur kısa zamanda çevresinde, bir iş birliği kurulur. Uzak görüşlüysen, neyin kime dokunacağını, kimin ekmeğine yağ süreceğini önceden kestirebilirsen korkma!” (Rıfat, 211)

Özellikle az gelişmiş bir ülkede ataerkil toplum yapısı olduğu için “anne” rolünden beklenen davranışları yerine getirilmediği sürece, bir kadının sosyal statüsü düşmektedir. Filiz bunların gerçekleşmesinden korktuğu için Bedri’yi bırakmamaktadır. Toplumun anne rolü hakkında yaptığı baskılar Filiz’in mutsuz bir hayat yaşamasına sebep olmaktadır.

“Hiçbir zaman daha çoğunu istememişti, başkaldırmamıştı, elindekiyle yetinmesini bilmişti ama ne vardı elinde! Ne geçmişti eline şimdiye dek! Bir kazığın çevresinde boynundaki ip boyunca dönüp dolaşan koyun gibi üç adımlık bir yuvarlak içinde dönüp durmuştu.” (Rıfat, 66-67)

1.2.2. Kadın Sorunu

Yapıtta özellikle az gelişmiş bir Doğu toplumunun oluşturduğu kalıplaşmış yargıların kadına olan bakış açısına etkisiyle ele alınmıştır. Az gelişmiş toplumlar eğitimsiz, cahil kesimden oluştuğu için modern düşüncelere sahip değildirler. Kadınların evde, kocalarının yanında oturup sadece temizlik, yemek gibi ev işi yapmalarını ve çocuklarını büyütüp yetiştirmeleri gerektiği savunulur. Yapıtın odak figürü Filiz toplum tarafından üstüne yüklenen görevler yüzünden mutsuz ve yalnız bir hayat yaşamaktadır.

Yapıtta ataerkil toplum yapısı görülmektedir. Erkeklerin egemen olduğu toplumsal yapıda, kurallar erkekler tarafından belirlenir ve kadınlara söz hakkı çok fazla verilmez. Bu da az gelişmişliğin getirdiği bir sorundur. Filiz Bedri’nin genç kadınlarla ilişkisi olduğunu bilmesine rağmen aldırnamış çünkü onu kaybetmek istememiştir. Ataerkil toplum yapısı ve ekonomik bağımsızlığı olduğu için Bedri’den ayrılmaya cesaretinin yetmediği görülmektedir.

Toplumun kadınlardan çok fazla beklentisi vardır. Genel olarak yapıtta da kadınların üstüne yüklenen ağır görevlere yer verilmiştir. Ev işleriyle ilgilenmesi dayatılan en büyük sorumluluklardan biridir. Başta Filiz olmak üzere yapıtta ki bütün kadınların başlıca görevi evlerinin düzenini oluşturup, temizlik yapmaktır. Bu toplumun dayatması olan bir görevdir.

Az gelişmiş toplumlarda kadın erkek eşitliği görülmediği için evin bütün işlerinin kadınlar tarafından yapılması gerektiği savunulmaktadır.

“Bu mahallede bütün kadınlar sabahtan akşama dek kıyı bucak temizliği yaparlar evlerinde. Baygını düşene dek çalışırlar, yine de doymazlar. “Bir az gelişmişlik hastalığı!”.”
(Rıfat, 43).

Kapalı toplumlarda kadına dayatılan başka bir düşünce de bir kadın kocasının dizinin dibinden ayrılmaması gerektiğidir. Kısacası sosyal çevreye çok zaman ve yer ayırmaları istenmektedir. Odak figür Filiz, yalnız, içine kapanık bir insandır. Kocasının onu aldattığını bilmesine rağmen ondan boşanmamıştır ve hayatına devam etmeye çalışmaktadır. Fakat içten içe Bedri'nin bu davranışları Filiz'i üzülmeye yol açmaktadır. Kocasından görmesi gerektiği sevgiyi ve saygıyı göremediğinden dolayı mutsuzdur ve bu durumdan ne kadar şikâyetçi olsa dahi toplum baskısından dolayı hiçbir şey yapamamaktadır. *“Az gelişmiş bir memleketin az gelişmiş bir evi burası. Şu hale bak. Şu pisliğe bak!” -Gözün kör olmaya! Daha dün sildim süpürdüm.”* **(Rıfat, 33).**

Bedri'nin Filiz'e karşı olan ilgisizliği Filiz'i aşk arayışına soksa da toplumda var olan 'az gelişmişlik' algısı yüzünden kocasının başka kadınlarla ilişkiye girmesi kabul edilirken kendisinin başka bir erkekle ilişkiye girmesi kesinlikle kabul edilmemektedir. Hatta böyle bir ilişki olduğu öğrenildiğinde Bedri suçlu sayılmasa da Filiz hem toplumun genel algısına hem de kocasına karşı gelmekten suçlu bulundurulabilir.

Ataerkil toplum yapısı kadınların özgürleşmesini ve toplumda bir birey olarak var olmalarını engeller. Kadının özgürlüğü, erkeğin gücü karşısında bir tehdit olarak algılanır. Bu nedenle kadının kendini var etme çabası her tür baskıyla ortadan kaldırılır. Filiz de üstüne yüklenen ailesel ve toplumsal görevleri istemese de gerçekleştirmeye çalışarak var olma çabası içinde boğulur. Bu görevleri yerine getiremezse toplumun ona karşı göstereceği tepki ve tutumlardan korkmaktadır. Toplumun beklentileri tarafından bir kukla gibi yönetilir ve özgürce

hareket edemez. Başkalarının düşünceleri üzerinden kurulan yaşam da insanın kendi yaşamı olamayacaktır. Arayış ve kaçış arasında gidip gelen ve bu sıkışmanın boğulmasını yaşayan bir figürdür. Bu sebeple Filiz de bağımsız bir kişiliğe sahip olamaz.

2. Sonuç

Oktay Rıfat'ın *Bir Kadının Penceresinden* adlı romanı 12 Mart olayları nedeniyle ataerkil bir toplumun kadına karşı olan tutumunu ve bu kadının var oluş çabasını ele alır. Tezde odak figür Filiz'in içinde bulunduğu var oluş çabası iki ana başlık altında değerlendirilmiştir: *Bireyin Kendi ile Çatışması* ve *Bireyin Toplum ile Çatışması*. Bu iki ana başlık kendi içlerinde iki alt başlığa ayrılmıştır: *Bireyin Kendi ile Çatışması; Evlilik Rolü, Aşk* ve *Bireyin Toplum ile Çatışması; Aile Kurumu, Kadın Sorunu*.

Oktay Rıfat, *Bir Kadının Penceresinden* adlı yapıtında, odak figür Filiz'in duygu değişimlerini anlatım teknikleriyle işlemiştir. Yazar, kurmaca gerçeklik içerisinde kadının ezilmişlik ve yalnızlık duygusunu okuyucuya aktarmıştır. Bu bağlamda kadının toplumda ki sosyal statüsünün ne kadar alt sıralarda olduğu ve her ne kadar kadın erkek eşitliğini savunan bir ideoloji olsa da aslında bu düşüncenin Türk toplumu tarafından benimsenmediği belirtilmiştir. Bu süreçte kadınların yaşadıkları zorluklar, haksızlıklar ve duygu durumları bir kadının perspektifinden anlatılarak okuyucuya aktarılmıştır. Odak figür Filiz'in evliliği ilgisizlik ve mutsuzluk üzerine kurulmuştur bu sebeple bir kadının arayışı anlatılmaktadır.

Romandaki kurguda, odak figür olarak bir kadın kullanılarak eleştirilen dönemin toplumsal ve siyasal sorunlarının önemi vurgulanmaktadır. Odak figür Filiz'in hem yaşadığı süreç hem de bu süreçle ilgili değerlendirmeler yapılır. Yaşadığı süreçte karşılaştığı insanların zihniyetleri dönemin yapısını ortaya çıkaran düşüncelerdir ve yapıtta da bu durum eleştirilmektedir. Ele alınan insan tipleri o dönemin hem aydın kesimini

hem de alt kesimini tanıtmaktadır. Bu sebeple aradaki farkı ve bu kesimlerin birbirleri hakkında ki düşünceleri kapalı bir şekilde romanın içine yedirilmiştir. Filiz'in var olan bu topluma karşı hisleri betimlemelerle aktarılmaktadır. Romanda vurgulanan ana konu Filiz'in yasak aşk sürecidir. Bu süreçle birlikte okuyucu bir kadına olan ilginin o kadının düşüncelerinin ve yaşam tarzının nasıl etkilendiğini gözlemler. Süreç hakkında yapılan değerlendirmeler az gelişmiş, ataerkil bir toplum tarafından yapıldığı için eleştirel bir yapıdadır. Toplumun kadınlara karşı olan bakış açısı olumsuz bir şekilde görülmektedir.

Filiz'in bu var oluş mücadelesinde kendisiyle ve toplumla yaşadığı çatışmalar görülmektedir. Kadınlar o dönemde toplum içinde ezilmekte, düşünceleri kimseler tarafından dinlenmemekte, önemsenmemektedir. Filiz de bu dönem kadının bir örneğidir. Fakat karşısına ona ilgi gösteren, onunla ilgilenip onu dinleyen biri çıkınca hayatında ki her şey değişmeye başlar ama toplumun baskısından dolayı gizli bir aşk yaşamı sürer. Toplumun bir anne ve bir kadın olarak Filiz'den beklentisi farklıdır. Filiz de bu beklentiyi karşılamak için Bedri'nin himayesi altından ayrılmaz ve mutsuz bir yaşam sürmeyi göze alır. Ailesini sevse de onlara yeteri kadar ilgi gösterememektedir çünkü yalnız bir hayat yaşadığı için mutsuzdur ve bu sebeple hayat enerjisi kalmamıştır. Kendini ev işlerine vermiştir ve sadece toplumun onun üstüne yüklediği anne rolünü benimseyerek iyi bir şekilde gerçekleştirmek istediğinden dışarı çıkmayarak evinde temizlik ve yemek yapmak dışında başka hiçbir şeyle ilgilenmemiştir. Yani yazar, kadının aile kurumu içinde ki temel rolünün toplum yapısından bağımsız olarak annelik rolü ve ev işleriyle ilgilenmek olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak Oktay Rıfat'ın *Bir Kadının Penceresinden* adlı yapıtında 1970'lerde ki İstanbul'da yaşayan bir kadının var oluş mücadelesi görülmektedir. Bu çözümler ve incelemeler sonucunda romandaki odak figür olan Filiz'in, yaşanan toplumsal olaylara ve

var olan toplumsal algıya karşın var oluş mücadelesinde ne yaparsa yapsın bir kadın olarak hiçbir zaman istediğini elde edemeyeceği göstermiş ve eleştirilmiştir.

Kaynakça

- Rıfat, Oktay. Bir Kadının Penceresinden. 6. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Nisan 2018.
- Topkaya, Musa. 12 Mart Romanlarında “Ezilen”in Mecazi Görünümleri. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 74, Temmuz 2018, s. 679-691.
- “Az Gelişmiş Ülkelerde Kadının Statüsü.” *Karadeniz Bölgesi, Tarım, Ekonomi, İklim, Yerşekilleri, Sanayi, Hayvancılık*, www.ekodialog.com/az-gelismis-ulkeler/gelismemis-ulkelerde-kadinin-statusu.html.